

ปัญหาขยะกับแนวทางการบริหารจัดการ Waste problems and management practices

ณัฏฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ

Nathamokarn Chaiwimonsiri

คงฤทธิ แข็งแรง

Khongrit Khangrang

สุนทร ธนศิลป์พิชิต

Sunait Thanasinlapaphichit

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

E-mail : pukkipuk7@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 15 มิถุนายน 2561

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 กรกฎาคม 2561

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 26 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการอธิบายถึง ความเป็นมาของปัญหาขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่หลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน มีความร่วมมือเพื่อที่จะหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แม้กระนั้นปัญหาขยะก็ยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถบริหารจัดการให้หมดสิ้นไป ซึ่งบทความชิ้นนี้จะได้กล่าวถึง ความเป็นมาของปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา และการบริหารจัดการ ทั้งนี้จะนำไปเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ กล่าวคือ การสร้างความร่วมมือให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะต้นทาง โดยการใช้หลักการ 3Rs คือ (Reduce Reuse และ Recycle) หรือ 3ช คือ (1) Reduce (ใช้น้อย) (2) Reuse (ใช้ซ้ำ) (3) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) คือ การคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภท ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และสำนักงานเพื่อนำวัสดุที่ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่หมุนเวียนกลับมาเข้าสู่กระบวนการผลิตตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ขยะรีไซเคิลแยกโดยทั่วไปได้ 4 ประเภท คือ แก้ว กระดาษ พลาสติก และโลหะ/อโลหะ โดยการเลือกสินค้าที่ทำมาจากวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ หรือการร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการคัดแยกขยะ และการนำขยะรีไซเคิลเข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นสินค้าใหม่ เป็นต้น

คำสำคัญ : ปัญหาขยะ, การบริหารจัดการขยะ, แนวทางการจัดการขยะ

Abstract

This article explains Background of the garbage problem Which is a problem that many parties, both public and private sectors Have cooperation in order to find a solution to the problem that arise However, the problem of waste is still a problem that cannot be managed completely. Which this article will discuss Background of problem Solution And management This will benefit those who are interested and can

be used as a way to solve the problem of waste management, that is, to cooperate with the public to separate the source waste. By using the principle of 3Rs (Reduce Reuse and Recycle) or 3, which is (1) Reduce (2) Reuse (3) Recycle is the separation of each type of solid waste at home, school and office to bring materials that can also be brought back. Reused, recycled, recycled back into the production process of each type for reuse. Recycled waste can be separated into 4 types: glass, paper, plastic and metal / non-metal. By choosing products made from materials that can be recycled. Or participating in activities to promote waste separation And bringing recycled waste into the production process as a new product, etc.

Keywords: waste problem, management, management approach

บทนำ

ปัญหาขยะในเมืองไทยเป็นปัญหาที่สะสมและเรื้อรังมานาน ซึ่งหลายฝ่ายต่างมุ่งเน้นเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไป ปัญหาขยะล้นเมืองนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่นอกจากจะเกิดเป็นมลภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อม ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคอันจะนำไปสู่แหล่งเชื้อโรคที่สำคัญอีกด้วย ดังนั้น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงได้ร่วมกันหาทางแก้ปัญหา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดและมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่ในการดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ทั้งหมด 7,851 แห่ง นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีมติเห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอโดยมีกรอบแนวคิดที่สำคัญ คือ กำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤติ สร้างรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม เน้นการลดและการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง การจัดการขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม การแปรรูปเป็นพลังงานหรือทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวางระเบียบมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยเน้นการสร้างวินัยในชาติมุ่งสู่การจัดการอย่างยั่งยืน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมของประเทศ โดยยึดหลักการที่ว่า “ขยะเกิดในพื้นที่ใด ควรเป็นความรับผิดชอบในการกำจัด โดยพื้นที่นั้น” โดยได้เสนอแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน คือ การรวมกลุ่มพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย(Clusters) ขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.2560)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่จะสามารถบริหารจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากการนำนโยบายภาครัฐจากส่วนกลางไปเป็นแนวทางการปฏิบัติแล้ว การสร้างความตระหนักให้เห็นถึงการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นกำเนิด ตามหลัก 3Rs อันได้แก่ การใช้น้อย การใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ อันจะนำไปสู่การกำจัดขยะเป็นศูนย์(Zero Waste) ในที่สุด

เนื้อเรื่อง/บทวิเคราะห์

แนวคิดการจัดการขยะ

การจัดการขยะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ซึ่งถ้าจะพูดถึง “ขยะ” ทุกคนจะต้องนึกถึงสิ่งที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เป็นของเหลือใช้ เป็นสิ่งสกปรก และสิ่ง que ทุกคนจะนึกถึงคือ ที่รองรับขยะหรือถังขยะ เมื่อต่างคนต่างนึกถึงแต่ถังขยะแล้วเกิดขยะขึ้น ต่างคนต่างทิ้งขยะ ผลที่ตามมาคือ ขยะเริ่มล้นเมือง แม้กระทั่งในเขตชนบทก็จะพบถังขยะเรียงรายอยู่ตามท้องถนน ที่สาธารณะ หน้าบ้าน ฯลฯ นอกจากนั้น การเก็บขยะยังถูกมองว่าเป็น “หน้าที่” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการเก็บขนขยะ โดยมีรถขยะ คนเก็บขยะ สถานที่ทิ้งขยะ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ต่างนำขยะทิ้งในสถานที่ทิ้งขยะ ผลที่ตามมาคือ สถานที่ทิ้งขยะหรือบ่อขยะเต็ม สิ่งที่มา ไม่สามารถหาสถานที่ทิ้งขยะได้อย่างเพียงพอ นอกจากนั้น การพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีหรืออุตสาหกรรม ยังพบขยะเหลือใช้ที่เป็น ขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือ ขยะอันตรายอีกด้วย ดังนั้น การจัดการขยะจึงยังเป็นที่ถกเถียงในการหาทางออกในการจัดการขยะที่ยังเป็นโจทย์สำคัญในการที่จะแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไป

1. พัฒนาการการจัดการขยะ

1) เมื่อจะมองถึงพัฒนาการการจัดการขยะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ผู้เขียนได้แบ่งตามยุคสังคมของไทย ดังนี้

1.1) ยุคสังคมชนบท (ก่อนปี พ.ศ. 2520)

ได้มีผู้กล่าวถึงขยะในยุคชนบทไว้ว่า ในสมัยถุงพลาสติกและกล่องโฟมยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ไปซื้อของที่ตลาดก็ต้องมีตะกร้า ยาม หรือแม่แต่ผ้าขาวม้าไปสำหรับใส่ของกลับบ้าน ส่วนผู้ค้าขายก็ไม่ได้มีสิ่งหีบห่อที่เป็นพลาสติกหรือโฟมแต่เป็นการใช้วัสดุธรรมชาติในการห่อของให้ลูกค้า เช่น สินค้าที่เป็นเสื้อผ้า กางเกง ผู้ขายก็จะใช้หนังสือพิมพ์พันกลมๆ หักพับทำย ลูกค้าก็จะเก็บในยามที่เตรียมไป ซื้อเนื้อหมูหรือปลา แม่ค้าก็จะห่อใบตองกล้วยให้ กาแฟดำจะใส่กระป๋องนมที่เจาะเปิดฝาแล้วเอาเชือกพวงมัดถือกลับบ้าน ขวดน้ำปลาใช้แลกซื้อน้ำปลาคราวต่อไป ส่วนขยะในเมืองในถังขยะส่วนใหญ่จะเป็นใบตอง มักจะมีวัวไปล้างถังขยะกินใบตองให้เห็น การกำจัดขยะในสมัยก่อนจึงง่ายและกองเผาได้ การกำจัดขยะเป็นการเผาขยะโดยขยะส่วนใหญ่เป็นเพียงกระดาษ ใบตอง กิ่งไม้ เศษไม้ ใบไม้ ส่วนใหญ่จะเผาในหน้าร้อนและหน้าหนาว โดยเฉพาะหน้าหนาวจะมีการกวาดใบตองและกิ่งไม้จุดไฟเผิงแก้หนาวส่วนในหน้าฝนส่วนใหญ่ขยะจะเน่าเปื่อยไปกับสายฝน (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2552 : 10-11)

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตในอดีตยังเป็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมชนบท การเป็นอยู่อย่างถ้อยที่ถ้อยอาศัย การดิ้นรนในการใช้ชีวิตยังไม่มากนัก เนื่องจากยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ฉะนั้น ปัญหาในด้านกรอุปโภคบริโภคยังคงไม่พบปัญหามากนัก เช่นเดียวกับปัญหาขยะที่ยังไม่เป็นปัญหาเท่าใดนัก ขยะส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงขยะที่สามารถย่อยสลาย และสามารถกำจัดขยะในครัวเรือนได้โดยง่าย

1.2) ยุคสังคมอุตสาหกรรมใหม่ (ระหว่างปี พ.ศ. 2520-2540)

การเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) ส่งผลให้รัฐบาลเน้นการพัฒนาและลงทุนด้านอุตสาหกรรม สาธารณูปโภค การท่องเที่ยวและการบริการเพื่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศมากยิ่งขึ้น (ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์, 2557 : 52) ผลพวงอันเกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วส่งผลไปสู่พฤติกรรมกรอุปโภคบริโภคในการดำรงชีวิตประจำวัน กิจกรรมประจำวันที่ต้องแข่งขันกับเวลา ทำให้มนุษย์มองหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ปัญหาที่ติดตามมาจึงหนีไม่พ้นในเรื่องปัญหาขยะที่สะสมเป็นเวลานานนับสิบปี นอกจากนั้น หลังปี 2520 ได้เริ่มมีการนำถุงพลาสติกมาใช้อย่างแพร่หลาย เมื่อมีการนำ

ถุงพลาสติกมาใช้เพิ่มมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องมีการนำกลับมาใช้ซ้ำ จึงเริ่มมีการโยนทิ้งใต้ถุนบ้านข้าง โยนข้างทาง คนในเมืองหรือคนที่เข้ามาทำธุระในเมืองเมื่อใช้ถุงพลาสติกแล้วจะโยนทิ้งในที่สาธารณะ โยนทิ้งตามป้ายรถเมล์ ถนน ร่องระบายน้ำ มีส่วนน้อยที่ทิ้งลงถังขยะที่ให้ทางเทศบาลเอาไปทิ้ง นอกจากพลาสติกแล้ว หลังปี 2530 มีการใช้กล่องโฟมเพิ่มเข้ามาอีก จึงมีการโยนกล่องโฟมอีกรายการหนึ่ง ทำให้มีขยะตกค้างอยู่ในชุมชน ถนน และร่องหรือท่อระบายน้ำ การสะสมของพลาสติกและโฟมนับวันก็จะเห็นชัดเจนมากขึ้นเพราะทั้งสองสิ่งใช้เวลาานกว่าจะมีการย่อยสลาย ถุงพลาสติกหนึ่งถุงจะต้องใช้เวลาหลายร้อยปีในการย่อยสลาย ถึงแม้จะมีการเผาก็ไม่สามารถกำจัดได้ ทั้งในเมืองและในชนบทต่างเผชิญปัญหาเดียวกัน แนวทางในการจัดการขยะ ในระยะนั้นจึงเป็นการพยายามให้รวมขยะให้อยู่รวมกันเป็นที่เพื่อสะดวกในการที่จะนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัด ซึ่งอาจจะเป็นที่ฝังและเผา มีการรณรงค์ให้คนทิ้งขยะลงถัง เช่น “ทิ้งขยะให้เป็นที่” “กวาดเท่าไรก็ไม่หมด ถ้าไม่ลดทิ้งขยะ” ต่อมามีการออกกฎหมายบังคับทุกคนจะต้องมีหน้าที่ทิ้งขยะลงถัง ส่วนหน่วยงานที่มีหน้าที่กำจัดขยะก็ทำหน้าที่หาคนมาเก็บ กวาด และนำไปกำจัดหรือทิ้งในที่ที่เตรียมไว้ สิ่งที่ต้องหาที่สำคัญก็คือ รถขนขยะ พนักงานเก็บขยะ สถานที่กำจัดหรือที่ทิ้งขยะ และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ก็คือ ถังรองรับขยะหรือ ถังขยะ นอกจากนั้นแนวทางที่นิยมคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเก็บค่าบริการเก็บขยะ เป็นค่าธรรมเนียม แบบเหมาจ่ายเดือนละ 20-30 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายซึ่งมีโชัอัตราส่วนที่สะท้อนต้นทุนหรือเพียงพอเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เมื่อต้องจ่ายค่าธรรมเนียมผู้จ่ายก็ใช้สิทธิ์เต็มที่ในการทิ้งขยะ และเรียกร้องถังขยะจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่ม ทำให้ชุมชนไทยอุดมไปด้วยถังขยะ ตั้งเรียงรายตามถนน ริมรั้ว เสาไฟฟ้าและโดยรอบตู้โทรศัพท์สาธารณะ และจะพบเห็นถังขยะขนาดใหญ่ตั้งไว้ทางเข้าหมู่บ้าน ตลาด หอพัก หรือที่ชุมนุมของประชาชน(ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2552 : 11-12)

ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม อันจะนำไปสู่วิถีชีวิตของชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนเมือง มีการขยายตัวของเมืองและเกิดมีระบบทุนนิยมที่แพร่หลายผลพวงแห่งความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและเมือง สิ่งต่างๆที่ตามมารวมทั้งวัฒนธรรมตะวันออก ค่านิยมในการดำเนินชีวิต รวมทั้งพฤติกรรมกรอุปโภคบริโภคที่แข่งขันกับเวลา จากความเคยชินจนเป็นนิสัย และเกิดเป็นค่านิยมที่ต้องการความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยการจัดการขยะจะถูกมองว่าเป็น ภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะซึ่งจะต้องมีการำหนดนโยบายในการจัดการขยะ โดยวิธีที่นิยม คือ การจัดซื้อรถเก็บขนขยะ ซึ่งจะมีคนเก็บขยะ คนกวาดถนน เพื่อรักษาความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นไปตามข้อบัญญัติตามกฎหมาย

1.3) ยุคสังคมอุตสาหกรรม (หลังปี พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน)

ระยะประมาณหลังปี 2540 เป็นต้นมา นอกจากขยะประเภทโฟมและถุงพลาสติกและยังมีขยะอันตราย ได้แก่ 'ขยะอิเล็กทรอนิกส์' จำพวกโทรศัพท์มือถือ และอุปกรณ์เสริมพ่วง คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นเพลง และวิดีโอ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ ที่มีรุ่นใหม่ ๆ อุปกรณ์ใหม่ ๆ ออกมาจูงใจผู้บริโภคตลอดเวลา อุปกรณ์เหล่านี้เมื่อสิ้นสภาพ ก็กลายเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งขยะเหล่านี้ล้วนเป็นผลพวงจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีอีกด้วย ในการจัดการขยะในยุคนี้เริ่มมีการนำเสนอแนวคิดในการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยการแนะนำให้ผู้คนทั้งหลายนำขยะมาใช้ใหม่ คือ ลด ใช้ซ้ำและรีไซเคิลหรือ 3Rs คือ Reduce Reuse และ Recycle โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของภาคอุตสาหกรรม แต่ผลดำเนินงานยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือ มีการนำขยะอุตสาหกรรมมาใช้ได้อีกเพียง ร้อยละ 18 ทั้งนี้จะต้องมีการคัดแยกขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่ แต่การทิ้งขยะของผู้คนส่วนใหญ่จะทิ้งรวมกันทำให้เกิดการปนเปื้อนของวัสดุไม่

สามารถแยกได้หรือแยกได้แต่คุณภาพต่ำ นอกจากนั้นยังขาดการส่งเสริมและรวบรวมวัสดุรีไซเคิลอย่างเป็นระบบ (ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2552 : 13-14)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย (Municipal solid waste) นับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นปริมาณการผลิตขยะที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจากสถานการณ์ขยะมูลฝอย ในปี 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 27.8 เมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 2560 มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.64 เนื่องจากการขยายตัวของสังคมเมือง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะหลายพื้นที่มากขึ้น แม้ว่าปริมาณขยะมูลฝอยจะเพิ่มขึ้น แต่การจัดการขยะมูลฝอยในปี 2561 มีแนวโน้มดีขึ้น ขยะมูลฝอยชุมชนได้ถูกคัดแยก ณ ต้นทาง และนำกลับมาใช้ใหม่ร้อยละ 9.58 ล้านตัน (ร้อยละ 34) เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 13 ส่วนใหญ่เป็นการใช้ขยะรีไซเคิลและทำปุ๋ยอินทรีย์ ขยะมูลฝอยชุมชน จำนวน 10.88 (ร้อยละ 39) ถูกกำจัดอย่างถูกต้อง ส่วนที่เหลือเป็นขยะที่ถูกกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง ประมาณ 7.36 ล้านตัน (ร้อยละ 27) แนวโน้มการกำจัดขยะที่ดีขึ้นเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสู่สังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) บนแนวคิด 3R - ประชา มุ่งเน้นการจัดการขยะ ณ ต้นทาง โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2562 : 36)

2) หากจะมองถึงพัฒนาการจัดการขยะ ในแง่ของแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย ผู้เขียนขอเสนอการจัดการขยะ โดยมีนักวิชาการได้ศึกษาแนวทางการจัดการขยะในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

2.1) การจัดการขยะโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management : CMB) คือ กระบวนการจัดการขยะแบบผสมผสานมีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณขยะและแหล่งกำเนิดขยะได้แก่ครัวเรือนต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อลดปัญหาและ ต้นทุนการจัดการขยะโดยทั้งภาครัฐและประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาชุมชนให้สะอาดและมีคุณภาพชีวิตที่ดีการจัดการขยะโดยชุมชนเป็นชุดเครื่องมือสำหรับ ผู้มีอำนาจตัดสินใจเจ้าหน้าที่ของเทศบาลครัวเรือนและชุมชนต่าง ๆ ซึ่งใน ภาพรวมเป็นการมุ่งใจเพื่อปรับปรุงการจัดการขยะของครัวเรือน CMB ได้รวมเอาเทคนิควิชาการของการมีหน้าที่ในการลดปริมาณขยะและในแง่ของการจัดการจากแผนสู่การปฏิบัติภายใต้การกำกับดูแลด้านวิชาการของ CMB ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือการจัดการของขยะได้การทำปุ๋ยหมักการจัดการถึงขยะของตนเอง ถนนปลอดภัยของขยะความถี่ในการเก็บขยะและการชำระค่าธรรมเนียมขยะนอกจากนี้การจัดการเชื่อมโยงกับสิ่ง จูงใจและการได้รับประโยชน์ ร่วมกันดูแลด้านศักยภาพของเทคนิควิชาการและมาตรการติดตามผล (วรรณชน เทียมถนอม, 2558) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดการของขยะได้ กิจกรรมอย่างแรกและง่ายที่สุดในการแนะนำกิจกรรมเข้าสู่ชุมชนได้แก่การจัดการของขยะได้ทำให้ความรู้แก่ประชาชนในการ ประชุมแนะนำควรให้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับประเภทของขยะได้ การคัดแยกขยะในระดับครัวเรือนนอกจากนี้ควรจะมี รูปแบบของการจัดการของขยะได้เช่นการจัดตารางกิจกรรมครัวเรือนและชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นรายสัปดาห์รูปแบบองค์การจัดการควรหรือการเพิ่มเติมถึงรูปแบบที่ต้องการ ในการจัดการของขยะได้รูปแบบต่าง ๆ นั้นมีอยู่แล้วเริ่มมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมของขยะได้ให้มีปริมาณมากพอที่เอกชนจะเข้ามารับซื้อถึงชุมชนได้ซึ่งการใช้รูปแบบธนาคารขยะรีไซเคิล ตลาดนัดขยะรีไซเคิลร้านรับซื้อขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในชุมชนการจะเป็นรูปแบบใดควรอยู่ในดุลพินิจของชุมชนซึ่งจะเลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุดกับลักษณะ ทางกายภาพและสังคมของตน

ขั้นตอนที่ 2 การทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์

กิจกรรมที่สองที่น่าจะแนะนำสู่ชุมชนเป็นการแยกขยะอินทรีย์เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมักการทำปุ๋ยหมักยังไม่กว้างมากนักในประเทศไทยโดยเฉพาะในครัวเรือนในเขตเมืองที่มีความรู้ ที่มีอยู่เรื่องปุ๋ยหมักยังไม่เป็นที่แพร่หลายดังนั้นการแนะนำการทำปุ๋ยหมักให้กับครอบครัวในชุมชนในระหว่างการอบรมช่วงแรกต้องเน้นหนักถึงพื้นฐานและเทคโนโลยีให้มากในช่วงเริ่มต้นของการทำปุ๋ยหมักจะต้องปฏิบัติ และเตรียมการดังต่อไปนี้

1. แนะนำให้ครัวเรือนแยกขยะอินทรีย์ทั้งจากครัวเรือนเก็บไว้ต่างหาก
2. ต้องร่วมมือกันระหว่างเทศบาลชุมชนและครัวเรือนในการ กำหนดถึงวัสดุที่ต้องการเพื่อเริ่มงานปุ๋ยหมักเช่นถังเก็บถังหมักหรือ คอกหมักตลอดจนเครื่องมือที่จำเป็นในการทำปุ๋ยหมัก
3. ต้องกำหนดสถานที่ที่จะวางถังหลัก หรือตั้งคอกหมักการทำปุ๋ยหมักสามารถทำได้ในระดับชุมชนซึ่งต้องการสถานที่กว้างและง่ายต่อการเข้าถึงของครัวเรือนที่ต้องการเข้าร่วมทำปุ๋ยอาจใช้ที่ว่างในครัวเรือนในครัวเรือนหนึ่งก็ได้เพื่อนำคอกหมักร่วมกันระหว่างครัวเรือนก็ได้หรืออาจจะทำเองในแต่ละหลังคาเรือนก็ได้
4. ในช่วงแรกต้องให้ความร่วมมือกับชุมชนในด้านวิชาการโดยต้องให้ชุมชนทราบถึงวิธีการทำปุ๋ยหมักแนวทางแก้ไขหากมีปัญหาเกิดขึ้นหากมีคำถามเกิดขึ้นควรทำการตอบหรือแก้ไขให้ถูกต้อง
5. สิ่งสำคัญในการทำปุ๋ยหมักคือเมื่อได้ปุ๋ยหมัก ออกมาแล้วควรต้องทำการตลาดเพื่อนำปุ๋ยหมักออกจำหน่ายการทำปุ๋ยหมักสามารถดำเนินการได้ในระดับชุมชนเมื่อมีการดำเนินการก็จะเป็นลักษณะกิจกรรมทางสังคม ครัวเรือนหลายครัวเรือนจะทำการหมักปุ๋ยด้วยตนเองหรือไม่ก็ทำด้วยกันระหว่างไม่กี่หลังคาเรือนที่ได้สามารถนำมาใช้เองในสวนหรือนำไปขาย

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการถังขยะของตนเอง

เมื่อมีการแนะนำให้คัดแยกขยะการจัดการของขยะได้และขยะอินทรีย์แล้วลำดับต่อไปควรมีการแนะนำเกี่ยวกับการจัดการถังขยะโดยปกติแล้วเทศบาลจะจัดหาถังให้ฟรีและจัดวางไว้ในที่ซึ่งทุกคนได้ใช้ถังขยะร่วมกันถังขยะเหล่านี้โดยรวมจะดูไม่น่ามองและส่งกลิ่นเหม็นรวมทั้งไม่ได้เก็บรักษาไว้ให้ดีสร้างความรำคาญกับผู้พบเห็น วิธีการปรับปรุงสถานการณ์ให้ดีขึ้นโดยให้แต่ละครัวเรือนรับผิดชอบถังขยะของตนเองแต่ละครัวเรือนจะมีถังขยะ 2 ใบสำหรับขยะชีวภาพและขยะทั่วไปส่วนของขยะได้ไม่จำเป็นจะต้องใช้ถังขยะก็ได้ใช้กล่องกระดาษจะเหมาะสมกว่าเนื่องจากเป็นวัสดุชนิดใดและเบาพียงค์ทั้งสองประเภทไม่ว่าจะเป็นขยะ อินทรีย์หรือขยะทั่วไป ก็จะมีอยู่เป็นจำนวนน้อยลง ไม่จำเป็นจะต้องใช้ถังใหญ่ขนาดไม่เกิน 20 ลิตรก็เพียงพอ

ขั้นตอนที่ 4 ถนนปลอดถังขยะเทศบาล

ควรหารือกับประชาชนในการที่จะเปลี่ยนจากถังขยะทั่วไปมาเป็นถัง 2 ใบประจำบ้าน โดยครัวเรือนเป็นเจ้าของแล้วต้องจัดหาถังใหม่มาทดแทนเองในกรณีที่มีการชำรุดเสียหายจากนั้น โดยครัวเรือนเป็นเจ้าของแล้วต้องจัดหาถังใหม่มาทดแทนเองในกรณีที่มีการชำรุดเสียหายจากนั้นค่อยเก็บถังขยะเดิมออกจากพื้นที่ให้หมด

ขั้นตอนที่ 5 ความถี่ในการจัดเก็บขยะผลที่ตามมาจากการคัดแยกขยะและนำ ให้ปริมาณขยะที่ต้องเก็บขน กำจัดลดลงก็คือความถี่ในการจัดเก็บขยะที่ลดลงมาตาม โดยปกติแล้วเทศบาลจะจัดเก็บขยะจากครัวเรือนทุกวันเมื่อขยะมีปริมาณลดลงและระยะ AC ก็ถูกแยกออกไปทำให้ เกิดกลิ่นลดลงไปมากการลดความถี่จะทำที่ละขั้นตอนคือจากทุก 2 วันมาเป็นสัปดาห์ละครั้งในบางชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 การชำระค่าธรรมเนียมขยะ ประชาชนมักไม่ค่อยเข้าใจหรือยอมรับในการที่พวก

เขาจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมขยะ ความจำเป็นทั้งสองประการไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความเป็นผู้นำหรือความเป็นเพื่อน ควรให้มีการจัดเก็บครอบคลุมทุกพื้นที่อย่างน้อยต้นทุนค่าดำเนินการในการจัดเก็บขยะหรือหลักการผู้กองมลภาวะ เป็นผู้จ่าย ทำให้เทศบาลต้องดำเนินการเพื่อให้ผู้ที่ก่อให้เกิดขยะมีการชำระเงินให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แม้ว่าประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือในการชำระเงินในตอนแรกอย่างไรก็ตามควรขอความร่วมมือจากผู้นำและกรรมการหมู่บ้านเพื่อจะบรรจุเป็นวาระในการประชุมชุมชนซึ่งพวกเขาสามารถช่วยสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนผู้ไม่ต้องการชำระค่าธรรมเนียมโดยตรง (การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน. ออนไลน์. 2554 อ้างถึงใน วรวิชมน เทียมถนอม, 2558)

ผู้เขียนเห็นว่าการจัดการขยะโดยชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จในการจัดการขยะเนื่องจากการกำจัดขยะที่ต้นทาง มีการคัดแยกขยะตามประเภท ใช้หลักการคัดแยกและมีรูปแบบการจัดการขยะ ที่จะนำไปสู่การกำจัดขยะเป็นศูนย์

2.2) แนวทางในการใช้มาตรการการลดปริมาณและคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด (ต้นทาง) นอกจากนั้น กระทรวงมหาดไทย ยังได้ออกมาตรการเพื่อเป็นการจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2562)

2.2.1) การใช้หลักการ 3 Rs คือ (Reduce Reuse และ Recycle) หรือ 3 ช คือ (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่)

(1) Reduce (ใช้น้อย)

การใช้น้อย คือ การลดระดับการใช้ในปัจจุบัน ควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะเพื่อเป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนการใช้ทิชชู ใช้ปืนโตแทนการใช้โฟม การไม่รับถุงพลาสติก การเลือกซื้อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงการซื้อวัสดุสิ้นเปลืองแบบใช้ครั้งเดียว การบริโภคที่พอเพียง เป็นต้น

(2) Reuse (ใช้ซ้ำ)

การใช้ซ้ำ การนำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เช่น การใช้กระดาษทั้งสองหน้าการ

ใช้ภาชนะที่สามารถใช้ซ้ำได้ การใช้บรรจุภัณฑ์ซ้ำหลายครั้งก่อนทิ้ง การเลือกซื้อสินค้าที่สามารถใช้ซ้ำได้ การดัดแปลงของเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ การซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ใช้ได้ใหม่

(3) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่)

การนำกลับมาใช้ใหม่ คือ การคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภท ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและสำนักงานเพื่อนำวัสดุที่ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่หมุนเวียนกลับมาเข้าสู่กระบวนการผลิตตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ขยะรีไซเคิลแยกโดยทั่วไปได้ 4 ประเภทคือ แก้ว กระดาษ พลาสติก และโลหะ/อโลหะ โดยการเลือกสินค้าที่ทำมาจากวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ หรือการร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการคัดแยกขยะ และการนำขยะรีไซเคิลเข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นสินค้าใหม่ เป็นต้น

2.2.2) การคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง หรือแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย

สนับสนุนและขยายผลให้ประชาชนมีการจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทาง หรือแหล่งกำเนิดมูลฝอย ตั้งแต่ระดับครัวเรือน สถานศึกษา สถานประกอบการ สถานที่ราชการ ศาสนสถาน สถานบริการต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะมูลฝอย และการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากที่สุด อาทิ

(1) คัดแยกขยะทั่วไปออกจากขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ โดยบรรจุขยะทั่วไป ลงในถุงขยะสีน้ำเงิน และขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่บรรจุลงในถุงขยะสีเหลือง หรือถุงที่มีสัญลักษณ์หรือข้อความระบุอยู่บนถุงก็ได้

(2) คัดแยกขยะทั่วไปออกจากขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่และขยะเศษอาหารหรือขยะอินทรีย์ โดยบรรจุขยะทั่วไปลงในถุงขยะสีน้ำเงิน ขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่บรรจุลงในถุงขยะสีเหลือง และขยะเศษอาหารหรือขยะอินทรีย์บรรจุลงในถุงขยะสีเขียว หรือถุงที่มีสัญลักษณ์หรือข้อความระบุอยู่บนถุงก็ได้

(3) คัดแยกขยะทั่วไปออกจากขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่และขยะเศษอาหารหรือขยะอินทรีย์และขยะอันตราย โดยบรรจุขยะทั่วไปลงในถุงขยะสีน้ำเงิน ขยะรีไซเคิลหรือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่บรรจุลงในถุงขยะสีเหลือง และขยะเศษอาหารหรือขยะอินทรีย์บรรจุลงในถุงขยะสีเขียว และขยะพิษหรืออันตรายจากชุมชนบรรจุลงในถุงขยะสีส้ม หรือถุงที่มีสัญลักษณ์หรือข้อความระบุอยู่บนถุงก็ได้

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการในการแก้ปัญหาการจัดการขยะโดยการกำจัดขยะที่ต้นทาง โดยใช้หลัก 3Rs คือ รมรงค์การคัดแยกใช้หลัก 3ช คือ ใช้น้อย ใช้น้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักให้เกิดความรู้รับผิดชอบในการจัดการขยะยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การจัดการขยะเป็นที่ให้ความสนใจของทุกหน่วยงานเพื่อร่วมกันจัดการขยะให้เกิดประสิทธิภาพ และเพื่อใช้เป็นแนวทางและรูปแบบการจัดการขยะในบริบทของแต่ละพื้นที่ ผู้เขียนเห็นว่า การจัดการขยะในแต่ละยุคแต่ละสมัย ส่วนหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต จะเห็นได้จากการที่วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงส่งผลให้พฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน แม้กระทั่งในเรื่องของการจัดการขยะ หากว่ามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคไม่ก่อขยะขึ้นมาใหม่ และมีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี โดยเริ่มจากที่ครัวเรือน ชุมชน มีการบริหารจัดการตนเอง หน่วยงานภายนอกเป็นเพียงเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดในด้านการบริหารจัดการอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นการจัดการโดยคนในชุมชน เกิดจิตสำนึกในการสร้างสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน **องค์ความรู้ใหม่**

การบริหารจัดการขยะจากต้นทางหรือแหล่งกำเนิด ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ตามหลักการ 3Rs คือ (Reduce Reuse และ Recycle) หรือ 3ช คือ (ใช้น้อย ใช้น้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่) ซึ่งจะทำให้สามารถบริหารจัดการขยะเป็นศูนย์ (Zero Waste)

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2562).สรุปลสถานการณ์มลพิษ

ประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2560). **คู่มือปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่องค์กรปกครองท้องถิ่น.** กระทรวงมหาดไทย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2562).**แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน** กระทรวงมหาดไทย

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2557). **1 ทศวรรษ LA21..ก้าวสู่สังคมสีเขียว**

ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ.(2552). **มิติใหม่ชุมชนไร้ถัง.**วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น.สถาบันพระปกเกล้า

ววรรษมน เทียมถนอม.(2558)รูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมรดก
โลกเทศบาลตำบลเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัย (ปร.ด.) สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.